

Аналітична записка з питань порівняльного законодавства щодо систем оподаткування нерухомого майна в державах-членах Європейського Союзу*

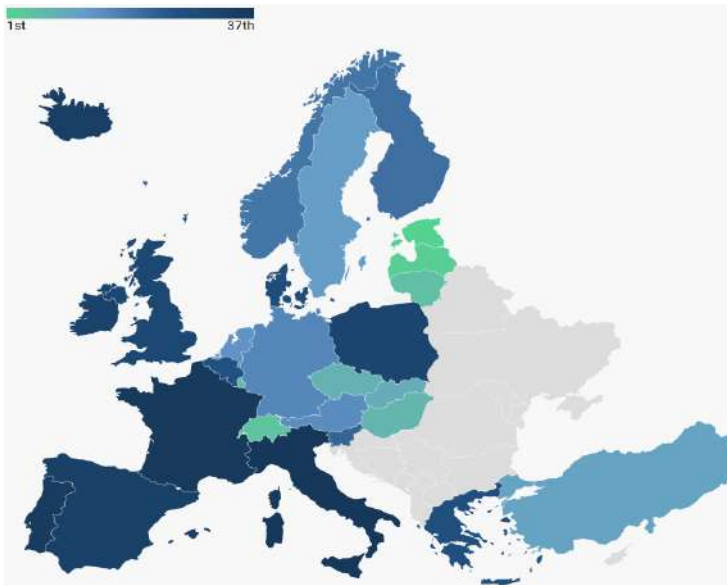
Анотація. В Аналітичній записці викладено огляд систем оподаткування нерухомого майна в Болгарії, Естонії, Латвії, Литві, Польщі, Румунії та Словаччині, у тому числі щодо визначення ставки податку, методів оцінки нерухомого майна, пільг, винятків тощо.

Ключові слова: податок на нерухоме майно, земельний податок, податок на будівлі, місцеві податки, база оподаткування, податкові пільги, досвід держав-членів ЄС, Європейський Союз.

Вступ. Платникам податків легко дотримуватися добре структурованого податкового законодавства, що, своєю чергою, сприяє економічному розвитку, одночасно забезпечуючи достатній дохід для реалізації державою визначених пріоритетів державної політики.

Так, Міжнародний індекс податкової конкурентоспроможності¹ вимірює, наскільки податкова система держав-учасників Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСД) відповідає двом критеріям оцінки податкової політики: конкурентоспроможності та нейтральності.

Рис. 1. Рейтинг європейських держав-учасників ОЕСД за міжнародним індексом податкової конкурентоспроможності, 2024 рік (від 1 до 37 місця)²

Уже 11-й рік поспіль Естонія займає лідируючу позицію за цими критеріями (Рис. 1). Серед основних переваг податкової системи Естонії, які забезпечили цей результат, виділяють податок на майно, що застосовується лише до вартості землі, та звільнення з незначними обмеженнями від національного оподаткування 100 % іноземних прибутків вітчизняних корпорацій.

Незважаючи на широке використання податку на нерухомість у державах-членах ЄС, податкові надходження від цього податку до бюджетів залишаються помірними і становлять у середньому по ЄС 2,2 % ВВП (див. Рис. 2), що є відносно низьким показником порівняно з іншими видами податків (див. Рис. 3). Частково це пов'язано з використанням кадастрової вартості як бази оподаткування, яка часто не відповідає ринковій вартості.

¹ International Tax Competitiveness Index 2024. TAX FOUNDATION. URL:

<https://taxfoundation.org/research/all/global/2024-international-tax-competitiveness-index/>

² European OECD Country Rankings on the 2024 International Tax Competitiveness Index. TAX FOUNDATION.

URL: <https://taxfoundation.org/research/all/global/2024-international-tax-competitiveness-index/>

Рис. 2: Надходження від податку на нерухоме майно у державах-членах ЄС, % до ВВП³

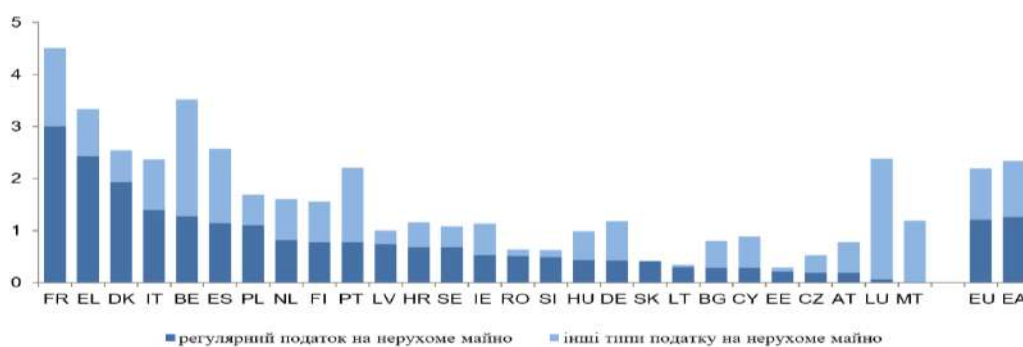
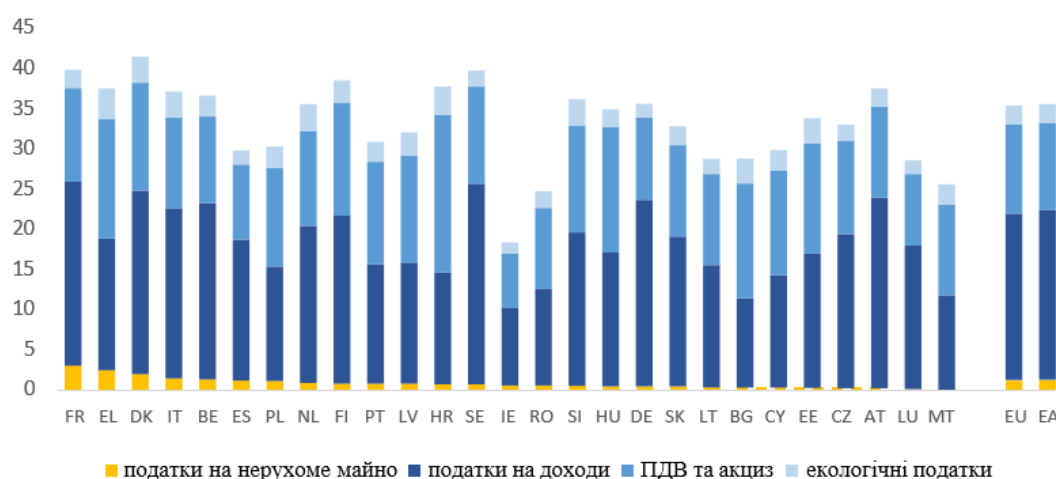

Рис. 3: Податкові надходження у державах-членах ЄС, % до ВВП⁴

Оскільки виважена податкова політика щодо справляння податку на майно мінімізує економічні викривлення, одночасно забезпечуючи справедливість та ефективність, видається доцільним провести аналіз національних систем оподаткування нерухомості в окремих державах-членах Європейського Союзу.

Основна частина.

Варто зазначити, що підходи держав-членів ЄС до порядку проведення оцінки вартості нерухомого майна для визначення бази оподаткування, а також випадки звільнення платників податку на нерухоме майно від його сплати або сплати у меншому розмірі є різними. Порівняльна характеристика видів податків на нерухоме майно, бази оподаткування, платників податків та ставок наведено в Додатку 1.

³ Immovable Property Taxation for Sustainable and Inclusive Growth. URL: https://economy-finance.ec.europa.eu/publications/immovable-property-taxation-sustainable-and-inclusive-growth_en

⁴ Там само.

Болгарія	податок на нерухоме майно
<i>місцеві податки</i>	податок на майно, успадковане за законом або за заповітом
	податок на подароване майно

Розрахунок податку

На підставі поданої платником податку декларації або офіційно наданої інформації податок на нерухоме майно визначається з податкової оцінки майна на 1 січня податкового року та нараховується до 1 березня того ж року.

Працівник міської адміністрації перевіряє декларації та надану інформацію, може запросити додаткові дані про об'єкт оподаткування, звірити їх із бухгалтерськими книгами, планами, ескізами та документами, що підтверджують право власності чи користування майном, а за потреби – здійснити обмір майна. Дані про місце розташування, межі та розміри нерухомого майна надаються безкоштовно на вимогу міської адміністрації відповідно до Закону про кадастр та реєстр власності⁵.

Податкова оцінка нерухомості визначається згідно з Додатком № 2 до Закону про місцеві податки і збори⁶, залежно від типу власності, місця розташування та площі.

Податкова оцінка будівель або частин будівель

- визначається на основі базової податкової вартості одного квадратного метра, коригуючих коефіцієнтів та площі за такою формулою: $DO = BS \times K_m \times K_i \times K_x \times K_{in} \times K_o \times PL$, де:
- DO - податкова оцінка в євро;
- BS - базова податкова вартість 1 кв. м в євро;
- K_m - коефіцієнт розташування;
- K_i - коефіцієнт інфраструктури;
- K_x - коефіцієнт індивідуальних характеристик (у тому числі, фізичного стану);
- K_{in} - коефіцієнт висоти;
- K_o - коефіцієнт морального зносу;
- PL - площа будівлі або її частини в кв. м

Податкова оцінка землі в межах забудови, забудованої території та землі поза межами забудови (крім земель сільськогосподарського призначення)

- визначається виходячи з базової податкової вартості одного квадратного метра, коригуючих коефіцієнтів, площі та вартості поліпшень майна за такою формулою: $DO = BS \times K_m \times K_i \times K_u \times K_z \times PZ + DP$, де:
- DO - податкова оцінка в євро;
- BS - базова податкова вартість 1 кв. м в євро;
- K_m - коефіцієнт місця розташування;
- K_i - коефіцієнт інфраструктури;
- K_u - коефіцієнт забудови території;
- K_z - коефіцієнт нарощування;
- PZ - площа земельної ділянки, включаючи площу забудови в кв. м;
- DP - вартість поліпшень майна.

Кожен із коригуючих коефіцієнтів має свої формули обчислення, визначені в Додатку № 2 до Закону про місцеві податки і збори.

Податкові пільги та податкові знижки

Від податку на нерухоме майно звільняються:

муніципалітети – щодо нерухомого майна, що є комунальною власністю;

⁵ ЗАКОН ЗА КАДАСТЪРА И ИМОТНИЯ РЕГИСТЪР. URL: <https://lex.bg/laws/ldoc/2134918656>

⁶ ЗАКОН ЗА МЕСТНИТЕ ДАЊЦИ И ТАКСИ. URL: <https://lex.bg/laws/ldoc/2134174720>

держава – щодо нерухомого майна, що є загальнодержавною власністю, крім випадків, коли нерухоме майно передано в користування іншій особі, і ця особа не звільнена від сплати податку;

громадські центри (народні громадські центри є традиційними самоврядними болгарськими культурно-освітніми товариствами в населених пунктах, які також виконують державні культурно-освітні завдання⁷);

будівлі, що належать іноземним державам, в яких розміщуються дипломатичні представництва та консульські установи на засадах взаємності;

будівлі, що належать Болгарському Червоному Хресту та організаціям Червоного Хреста, зареєстрованим в іншій державі-члені Європейського Союзу або в іншій державі, яка є стороною Угоди про Європейський економічний простір;

будівлі, що належать школам та академіям і використовуються для освітньої та наукової діяльності;

культові споруди й монастирі, призначені для релігійної діяльності, разом із земельними ділянками, на яких вони побудовані, якщо вони належать законно зареєстрованим релігійним конфесіям у Болгарії і внесені до відповідного реєстру, а також молитовні будинки разом із земельними ділянками, на яких вони побудовані, якщо вони належать законно зареєстрованим релігійним конфесіям у Болгарії і внесені до відповідного реєстру;

парки, спортивні майданчики, дитячі майданчики та інші подібні об'єкти, призначені для громадського користування;

будівлі, що визначені як культурні цінності, якщо вони не використовуються з комерційною метою;

музеї, галереї, бібліотеки;

нерухоме майно, що використовується безпосередньо для експлуатаційних потреб громадського транспорту;

тимчасові споруди, що обслуговують будівництво до його завершення та введення в експлуатацію;

нерухоме майно, право власності на яке поновлено законом і яке не використовувалося протягом 5 років;

будівлі та окремі частини будівель, здані в експлуатацію до січня 2005 р. та сертифіковані відповідно до Закону про енергоефективність⁸: із класом енергоспоживання «А» – строком на 6 років, починаючи з року, наступного за роком видачі сертифіката; будівлі з технічними вимогами для «будівлі з близьким до нульового споживання енергії» відповідно до Закону про енергоефективність – строком на 10 років, починаючи з року, наступного за роком видачі свідоцтва;

будівлі, які введені в експлуатацію з 1 січня 2005 р. і до 31 грудня 2023 р., сертифіковані відповідно до Закону про енергоефективність та відповідають технічним вимогам для «будівлі з близьким до нульового споживання енергії» – строком на 10 років, починаючи з року, наступного за роком видачі сертифіката.

На нерухоме майно, яке є основним місцем проживання особи, податок сплачується зі знижкою 50 %. На нерухоме майно, яке є основним місцем

⁷ ЗАКОН ЗА НАРОДНИТЕ ЧИТАЛИЩА. URL: <https://lex.bg/laws/ldoc/2133897729>

⁸ ЗАКОН ЗА ЕНЕРГИЙНА ТА ЕФЕКТИВНОСТ. URL: <https://lex.bg/laws/ldoc/2135605212>

проживання особи з обмеженою дієздатністю, податок сплачується зі знижкою 75 %. У разі, якщо особою задекларовано більше одного основного місця проживання, відповідні пільги не застосовуються, а податок на нерухоме майно сплачується в повному обсязі за кожне із житлових приміщень і за період, в якому вони одночасно задекларовані як основні житлові приміщення.

Фізичні особи реалізують своє право на звільнення від сплати податку або користування податковою пільгою через податкову декларацію, яку вони подають:

у двомісячний строк із моменту придбання нерухомого майна, що є об'єктом оподаткування, у тому числі надання права управління чи встановлення права користування / концесії на таке майно, відповідно до моменту зміни обставин, що мають значення для визначення податку;

у шестимісячний строк із дня відкриття спадщини, якщо нерухоме майно набувається в порядку спадкування.

Від податку на нерухоме майно, успадковане за законом або за заповітом, звільняється:

майно осіб, які загинули за Республіку Болгарія або під час виконання своїх обов'язків, або внаслідок промислових аварій і стихійних лих;

майно, заповідане державі чи муніципалітету, Болгарському Червоному Хресту, зареєстрованим релігійним конфесіям, громадським центрам та іншим юридичним особам, які не здійснюють підприємницьку діяльність;

нерухомість громадян Болгарії за кордоном, за яку сплачено податок на спадщину у відповідній державі.

Естонія

земельний податок

місцевий податок

державний податок

податок на доходи від передачі майна (продажу або обміну землі, будинку або квартири)

Розрахунок земельного податку

Податково-митна служба розраховує земельний податок на підставі вихідних даних, наданих органом місцевого самоврядування в інформаційній системі, виходячи з податкової вартості землі. Податкова вартість землі та порядок оскарження її вартості встановлюються відповідно до Закону про оцінку землі⁹. За основу для обчислення земельного податку береться оподатковувана вартість кожної земельної ділянки, визначена в результаті регулярної оцінки, починаючи з 1 січня наступного року після чергової оцінки. Регулярна оцінка – це ринкова оцінка землі, що проводиться на основі баз даних, результатом якої є визначення вартості земельного податку для кожної кадастрової ділянки.

Регулярна оцінка здійснюється Земельною радою за участю експертів, у тому числі професійних оцінювачів, раз на чотири роки. Розмір земельного податку, а також методика його розрахунку публікуються в земельному кадастрі не пізніше 31 жовтня року, в якому проводиться оцінка, і вводяться в дію 31 грудня того ж року. Під час регулярного оцінювання не проводяться спостереження на місці.

⁹ Maa hindamise seadus. URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/MHS>

Факторами, що впливають на вартість землі, є місце розташування, цільове використання, встановлені обмеження щодо використання, інфраструктура, площа, якість землі та права на забудову.

Для пом'якшення впливу переоцінки землі й уникнення різкого підвищення розміру земельного податку введено обмеження. Так, земельний податок для власника не може зрости більше ніж на 10 % на рік (без урахування пільг) порівняно з попереднім роком.

Податкові пільги та податкові знижки

Звільняються від сплати земельного податку:

власники землі або користувачі землі, якщо земельна ділянка має цільове призначення або одне із цільових призначень, зокрема, землі житлової забудови, або сільськогосподарські угіддя у вигляді відкритих земельних ділянок у місті, селищі чи селі, а також на території, визначеній органом місцевого самоврядування як густонаселена територія згідно з генеральним або регіональним планом, якщо генеральний план відсутній, – до 0,15 га. В інших місцях – до 2,0 га, за умови, що власник або користувач проживає в будинку, розташованому на цій земельній ділянці, згідно з даними про місце проживання, внесеними до реєстру населення;

земельні ділянки житлово-будівельного кооперативу, якщо цільове призначення або одне із цільових призначень земельної ділянки – землі житлової забудови. Звільнення надається пропорційно внескам членів житлово-будівельного кооперативу, які є фізичними особами та проживають у будівлях, розташованих на цій земельній ділянці, відповідно до даних про місце проживання, внесених до реєстру населення. Площа ділянки, що звільняється від податку, складає: 0,15 га в місті, селищі або селі, а також на території, визначеній органом місцевого самоврядування або регіональним планом як густонаселена, якщо немає чинного генерального плану; 2,0 га в інших місцях на кожного члена житлово-будівельного кооперативу, який відповідає зазначеним критеріям;

співвласники земельної ділянки, якщо ділянка перебуває у спільній або сумісній власності, а її цільове призначення або одне із цільових призначень – житлова забудова або сільськогосподарські угіддя у вигляді відкритих земельних ділянок у населеному пункті, місті, селищі чи селі, а також на території, визначеній органом місцевого самоврядування в генеральному плані або регіональному плані, у разі відсутності генерального плану, – як густонаселена територія. Звільняються від податку ділянки площею: до 0,15 га в місті, селищі або селі; до 2,0 га – в інших місцях. Це положення не поширюється на власників житлових будинків.

Органи місцевого самоврядування можуть надати додаткову знижку зі сплати земельного податку:

пенсіонерам – на ділянки площею до 0,15 га;

особам, які зазнали репресій, та особам, прирівняним до них, – на всю площу земельної ділянки, якщо її цільове призначення або одне із цільових призначень – житлова забудова або сільськогосподарські угіддя.

Латвія

*місцевий
податок*

податок на нерухоме майно (землю, будівлі, у тому числі зареєстровані в кадастровій інформаційній системі, але не введені в експлуатацію, а також інженерні споруди)

Розрахунок податку на нерухомість

Податок на нерухоме майно обчислюється на основі кадастрової вартості об'єкта. Кадастрову вартість нерухомого майна визначає Держземслужба відповідно до вимог Закону про державний кадастр нерухомого майна¹⁰ та постанови Кабінету Міністрів від 18 лютого 2020 р. № 103 «Положення про кадастрову оцінку»¹¹.

Кадастрова вартість обчислюється під час масової оцінки об'єкта кадастру на дату оцінки, у грошовому виразі. Масова оцінка – це періодична оцінка нерухомого майна за єдиними принципами, що ґрунтується на ринкових даних (орендна плата, ціна продажу, вартість будівництва) за останні два роки, а також на офіційно зареєстрованих показниках, що впливають на вартість.

Метою кадастрової оцінки є об'єктивна оцінка всіх об'єктів нерухомого майна, зареєстрованих в інформаційній системі державного кадастру. Кадастрова вартість автоматично оновлюється в системі «Кадастр» при зміні даних, що впливають на вартість об'єкта, або при зміні нормативно-правових актів, що регулюють кадастрову сферу.

Податкові пільги та податкові знижки

Звільняються від сплати податку на нерухоме майно:

муніципальне нерухоме майно, що знаходиться в користуванні муніципальної ради та її установ, фінансованих із муніципального бюджету, розташоване на території цього муніципалітету;

муніципальне нерухоме майно, передане в оренду для надання медичних або соціальних послуг;

нерухоме майно, створене в рамках проекту приватно-державного партнерства, що використовується для виконання муніципальних функцій;

соціальне житло;

земля (її частина), що перебуває у власності муніципалітету;

нерухоме майно, що належить іноземній державі та використовується для дипломатичних або консульських цілей, якщо Латвійська Республіка має подібні права щодо її нерухомості в цій державі;

води загального користування, землі під автомобільними дорогами, підземними шляхами, тунелями, вулицями, залізничними коліями, мостами, шляхопроводами;

інженерні споруди, що належать державі, муніципалітетам або державним компаніям, які надають публічні послуги (залізниці, мости, порти, водопроводи тощо);

інженерні споруди, що належать фізичним особам і не використовуються для господарської діяльності;

автомагістралі, вулиці й дороги, якщо муніципалітет не встановив їх оподаткування;

спортивні інженерні споруди, що належать державі, муніципалітетам або компаніям, які надають публічні послуги;

¹⁰ Nekustamā īpašuma valsts kadastra likums. URL: <https://likumi.lv/ta/id/124247-nekustama-ipasuma-valsts-kadastra-likums>

¹¹ Kadastrālās vērtēšanas noteikumi. Ministru kabineta noteikumi Nr. 103. Rīgā 2020. gada 18. februārī (prot. Nr. 7 25. §). URL: <https://likumi.lv/ta/id/312662>

нерухоме майно релігійних організацій, яке не використовується для господарської діяльності;

земельні ділянки в природно-заповідних територіях, на яких заборонена господарська діяльність, а також будівлі та споруди для охорони природи;

нерухоме майно, взяте під охорону держави як пам'ятка культури, а також земельні ділянки для її обслуговування;

землі, зайняті лісовими насадженнями в порядку, визначеному Урядом;

національні спортивні бази та землі для їх обслуговування;

господарські будівлі житлових будинків, якщо їх площа не перевищує 25 м², крім гаражів;

господарські будівлі житлових будинків, якщо їх площа перевищує 25 м², і муніципалітет визначив їх звільненими від податку;

земельні ділянки під кладовищами, крематоріями, будинками траурних церемоній;

нерухоме майно державної та муніципальної власності, що не використовується або не здається в оренду;

будівлі та споруди, що використовуються для сільськогосподарського виробництва;

будівлі, що належать державі та використовуються для потреб Збройних Сил, поліції, пенітенціарних установ тощо;

землі в межах зони державного кордону Латвійської Республіки;

будівлі, що використовуються установами, фінансованими з державного бюджету, для потреб освіти, охорони здоров'я та соціального забезпечення;

будівлі та споруди, що використовуються для природоохоронних цілей, згідно з критеріями, визначеними Урядом;

будівлі та інженерні споруди, що належать об'єднанням громадян та фондам, відповідно до критеріїв, затверджених Урядом;

нерухоме майно механізму АТНЕНА, створеного для фінансування військових або оборонних операцій ЄС у Латвії;

будівлі (групи приміщень), що використовуються акредитованими музеями, бібліотеками, театрами та концертними організаціями для виконання державних культурних функцій;

будівлі (групи приміщень), що належать Латвійській конфедерації вільних профспілок та використовуються для виконання їх функцій;

будівлі або їх частини, що використовуються державними науковими установами для здійснення наукової діяльності.

Муніципалітети наділені повноваженнями надавати податкові пільги окремим категоріям платників податків.

При встановленні пільг щодо податку на нерухоме майно муніципалітет дотримується керівних принципів:

принцип об'єктивності

принцип ефективності

принцип відповідального бюджетування

принцип передбачуваності та стабільності

принцип підтримки бізнесу

принцип територіального розвитку для сприяння розвитку та облаштування своєї території

принцип соціальної відповідальності

Литва податок на нерухомість

місцеві податки земельний податок

Розрахунок податку на нерухомість

Оподатковуваною вартістю об'єкта нерухомості є середньоринкова вартість, визначена на основі останньої масової оцінки нерухомого майна, затвердженої відповідно до порядку, встановленого Урядом Литовської Республіки, або в певних випадках – не раніше ніж 5 років тому.

Масова оцінка нерухомого майна – це метод оцінки, при якому група однотипних об'єктів нерухомості оцінюється за єдиною методологією та за допомогою автоматизованих технологій, із використанням даних із Реєстру нерухомого майна та ринкових баз. Після проведення масової оцінки складається звіт про оцінку нерухомого майна на певній території, без окремого звіту для кожного об'єкта.

Податковою вартістю нерухомості може бути також індивідуальна оцінка, визначена відповідно до Закону про основи оцінки майна та бізнесу¹², якщо вона проведена за методиками, зазначеними в Законі про податок на нерухоме майно¹³, і якщо різниця між цією індивідуальною оцінкою та масовою оцінкою перевищує 20 %. У такому випадку звіт про індивідуальну оцінку має відповідати вимогам, установленим Урядом Литовської Республіки.

Оцінка нерухомого майна проводиться в порядку, встановленому Урядом Литовської Республіки, не рідше ніж кожні 5 років.

¹² LIETUVOS RESPUBLIKOS TURTO IR VERSLO VERTINIMO PAGRINDŲ. URL: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.82185?jfwid>

¹³ Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto mokesčio įstatymas 2005 m. birželio 7 d. Nr. X-233. URL: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.257650/FzlivctpEQ>

Податкові пільги та податкові знижки

Для фізичних осіб	Для юридичних осіб
нерухоме майно (його частина), що використовується фізичною особою для соціального забезпечення та соціального обслуговування	нерухоме майно дипломатичних представництв і консульських установ іноземних держав, суб'єктів зі спеціальним статусом за міжнародним правом або інших суб'єктів, міжнародне співробітництво з якими відповідає цілям зовнішньої політики і національної безпеки, визначеним у правових актах, прийнятих Сеймом Литовської Республіки, представництв, акредитованих у порядку, встановленому Урядом Литовської Республіки, а також нерухоме майно міжнародних міжурядових організацій та їх представництв
нерухоме майно (або його частина), що використовується фізичною особою з метою отримання (заробітку) доходу від сільськогосподарської діяльності	державна або комунальна нерухомість
нерухоме майно (або його частина), що використовується фізичною особою для освітньої діяльності	нерухомість підприємств у вільних економічних зонах
нерухоме майно (або його частина), розташоване на території кладовища	нерухоме майно підприємств-банкрутів
нерухоме майно (або його частина), що використовується як майстерня / студія для індивідуальної творчої діяльності фізичною особою	нерухоме майно традиційних релігійних громад, товариств і центрів, а також нерухоме майно (його частина) інших релігійних громад, товариств і центрів, що використовується виключно для забезпечення їх некомерційної діяльності або для виробництва ритуальних предметів
житлові, садові, гаражні будинки, фермерські господарства, теплиці, господарські, присадибні, допоміжні, наукові, релігійні, оздоровчі будівлі (приміщення), рибогосподарські об'єкти та інженерні споруди, що перебувають у власності або набуті у власність фізичної особи та загальна вартість яких не перевищує 150 000 євро	нерухоме майно, що використовується для охорони навколишнього середовища та протипожежного захисту, а також об'єкти загального призначення згідно з переліком, затвердженим Урядом
нерухоме майно, загальна вартість якого не перевищує 200 000 євро, що перебуває у власності або набувається у власність особами, які виховують трьох і більше дітей віком до 18 років, виховують дитину-інваліда віком до 18 років, дитину-інваліда віком понад 18 років, що потребує постійного догляду	нерухоме майно (або його частина), розташоване на території кладовища
	нерухоме майно, що перебуває у власності громадських організацій інвалідів, підприємств та установ, до яких входять виключно інваліди нерухоме майно юридичних осіб, у яких понад 50 % доходу протягом податкового періоду отримано від сільськогосподарської діяльності, у тому числі дохід кооперативних товариств

	(кооперативів) від продажу сільськогосподарської продукції, придбаної у своїх членів
	нерухоме майно (або його частина), що використовується виключно в некомерційних цілях об'єднаннями співвласників багатоквартирних будинків, будівельними товариствами, гаражними товариствами та садівницькими товариствами
	нерухоме майно (або його частина) благодійних фондів та фондів підтримки, що діють відповідно до Закону Литовської Республіки «Про благодійні фонди та фонди підтримки», яке використовується виключно для некомерційної діяльності
	нерухоме майно установ, що надають соціальні послуги, які діють відповідно до Закону Литовської Республіки про соціальні послуги
	нерухоме майно (або його частина) профспілок, що використовується виключно для некомерційної діяльності, передбаченої статутами профспілок
	нерухоме майно (або його частина) юридичних осіб, що діють відповідно до законодавства Литовської Республіки, яке використовується виключно для некомерційної діяльності
	нерухоме майно науково-дослідних і навчальних закладів, зазначених у Законі Литовської Республіки про науку і дослідження
	нерухоме майно Банку Литви
	нерухоме майно юридичних осіб, що діють відповідно до Закону Литовської Республіки про статус митців та мистецьких організацій
	нерухоме майно (або його частина), що використовується виключно для надання послуг у сфері охорони здоров'я

Розрахунок земельного податку

Оподатковуваною вартістю земельної ділянки є середня ринкова вартість цієї ділянки. Оцінка земель проводиться суб'єктами оціночної діяльності з використанням карт грошової оцінки земель та моделей для визначення середньої ринкової вартості земельних ділянок, розроблених на основі масової оцінки земель. Порядок проведення масової оцінки, включаючи складання карт зон оцінки та моделей визначення середньої ринкової вартості земельних ділянок, а також порядок розрахунку середньої ринкової вартості конкретних земельних ділянок визначаються Урядом. Загальна оцінка вартості земель для цілей обчислення податкової вартості проводиться не рідше ніж один раз на 5 років згідно з порядком, установленим Урядом.

Оподатковуваною вартістю земельної ділянки може бути також вартість, визначена за результатами індивідуальної оцінки вартості, проведеної відповідно до Закону про податок на землю, за умови, що:

середня ринкова вартість земельної ділянки, визначена суб'єктом оціночної діяльності, відрізняється від вартості, визначеної за результатами індивідуальної оцінки, більше ніж на 20 %;

різниця між середньоринковою вартістю, визначеною суб'єктом оціночної діяльності, та індивідуальною оцінкою не обумовлена використанням земельної ділянки не за її цільовим призначенням, обмеженнями щодо відчуження внаслідок іпотеки чи інших зобов'язань власника;

звіт про нормативну оцінку вартості земельної ділянки відповідає вимогам, установленим Урядом.

Оподатковуваною вартістю сільськогосподарських угідь (крім покинутих угідь) є їх середньоринкова вартість або вартість, визначена за результатами індивідуальної оцінки, помножена на коефіцієнт 0,35.

Податкові пільги та податкові знижки, що стосуються земельного податку

Не оподатковуються податком на землю такі суб'єкти:

дипломатичні представництва та консульські установи іноземних держав, представництва суб'єктів, що мають особливий статус за міжнародним правом, або інші суб'єкти, міжнародне співробітництво з якими відповідає цілям зовнішньої політики та національної безпеки, визначеним у правових актах, прийнятих Сеймом Литовської Республіки, акредитовані представництва, а також міжнародні міжурядові організації та їх представництва;

підприємства, що перебувають у стані банкрутства;

Банк Литви;

землевласники, у яких податок, що підлягає сплаті протягом податкового періоду за всі земельні ділянки, не перевищує 2 євро.

Не оподатковуються податком на землю такі об'єкти:

землі, зайняті дорогами загального користування;

земельні ділянки загального користування в межах території садівницького товариства;

земельні ділянки, що належать фізичним особам, у складі сім'ї яких на початок податкового періоду є непрацездатні особи, особи пенсійного віку чи неповнолітні, у межах неоподаткованого розміру земельної ділянки, встановленого муніципальними радами до 1 вересня поточного податкового періоду. Кілька земельних ділянок, що перебувають у власності фізичної особи і розташовані в одному муніципалітеті (населеному пункті), та для яких встановлена однакова ставка неоподаткованої земельної ділянки, вважаються однією земельною ділянкою. Якщо фізична особа має право на податкову знижку і володіє кількома земельними ділянками, застосовується максимальний розмір знижки на одну земельну ділянку;

землі в межах державних природних парків, ландшафтних, історико-культурних, геологічних, геоморфологічних, ботанічних, зоологічних, ботаніко-зоологічних, гідрографічних заказників та їх охоронних зон, за винятком сільськогосподарських угідь, забудованих територій, шляхів та водних об'єктів на цих територіях;

землі в межах прибережних захисних смуг поверхневих водних об'єктів;

землі пам'яток природи, крім земель, зайнятих забудованими територіями та дорогами;

землі археологічних (окрім культурних шарів стародавніх міст) та меморіальних (недіючих кладовищ і могильників) нерухомих об'єктів культурної спадщини, занесених до Реєстру культурних цінностей, крім земель, зайнятих забудовами, дорогами та водоймами;

земельні ділянки на територіях об'єктів нерухокої культурної спадщини історичного, архітектурного та мистецького призначення, занесених до Реєстру культурних цінностей, у сільській місцевості, та земельні ділянки на територіях етнографічних сіл у межах етнографічних садиб;

земельні ділянки, придбані для створення фермерського господарства, протягом трьох податкових періодів із дня набуття права власності. Пільга може застосовуватися лише один раз до однієї особи;

земельні ділянки, що належать традиційним та іншим релігійним громадам, товариствам і центрам, визнаним державою;

земельні ділянки на територіях, визначених у Законі Литовської Республіки про особливі умови землекористування, якщо землевласник позбавляється можливості використовувати ділянку відповідно до основного цільового призначення або виду використання землі.

Муніципальні ради мають право зменшувати або скасовувати податок за рахунок свого бюджету.

Польща

податок на нерухоме майно та землю

місцевий податок

державний податок

податок на спадщину та подарунки

Розрахунок податку на нерухоме майно та землю

Розрахунок податку на нерухоме майно та землю здійснюється гмінами. При визначенні ставок рада гміни може диференціювати їх для окремих типів об'єктів оподаткування, враховуючи, зокрема, місце розташування, вид діяльності, тип забудови, призначення та спосіб використання землі. Однак, ставки не можуть перевищувати щорічно встановлені Міністром фінансів граничні розміри ставок місцевих податків і зборів.

Кадастрова вартість нерухомого майна визначається на основі оцінки, що є репрезентативною для окремих видів нерухомості на території гміни, відповідно до Закону про управління нерухомим майном¹⁴. Кадастрова вартість землі обчислюється як добуток площі, зазначеної в кадастрі нерухомості, та вартості площі земель в окремих зонах, перелік яких є невід'ємною частиною таксаційних карт.

Діяльність з оцінки нерухомого майна, зокрема для визначення кадастрової вартості, а також для складання карт і таблиць оцінки, здійснюють професійні оцінювачі майна.

Податкові пільги та податкові знижки

Звільняються від податку на нерухоме майно та землю:

землі, будівлі та споруди, що є частиною інфраструктури залізниці та портової інфраструктури;

¹⁴ Ustawa o gospodarce nieruchomościami. URL: <https://lexlege.pl/ustawa-o-gospodarce-nieruchomosciami/rozdzial-2-powszechna-taksacja-nieruchomosci/2095/>

землі, будівлі та споруди в зоні повітряних частин аеропортів загального користування;

господарські споруди або їх частини, які використовуються для лісгосподарської та сільськогосподарської діяльності, рибальства та сільськогосподарського виробництва;

земля, будівлі або їх частини, що використовуються виключно для статутної діяльності дитячих та молодіжних об'єднань, у тому числі таборів і відпочинку, якщо вони не призначені для господарських цілей;

землі та будівлі, окремо внесені до реєстру пам'яток, за умови їх утримання та збереження відповідно до положень про охорону пам'яток, за винятком частин, які використовуються для господарських цілей;

землі та будівлі, що належать зареєстрованим музеям;

нерухомість, розташована на території національних парків, заповідників, заповідних територій, призначена для охорони природи;

пустирі, екологічні землі та землі, вкриті деревами та чагарниками, якщо вони не використовуються в господарських цілях;

нерухоме майно сімейного присадибного саду, включаючи альтанки до 35 м² та садово-городню інфраструктуру, що не використовується для підприємницької діяльності;

споруди захисних валів, землі під захисними валами та території між валами, за винятком земель, зайнятих для господарських потреб суб'єктами господарювання, не пов'язаними з водогосподарською діяльністю;

землі, що є присадибними ділянками членів сільськогосподарських кооперативів, які: досягли пенсійного віку, є інвалідами I або II групи, мають значну або помірну інвалідність, є непрацездатними або нездатними до самостійного життя;

будівлі та споруди, внесені до реєстру груп сільськогосподарських товаровиробників, що використовуються виключно для провадження господарської діяльності, пов'язаної з реалізацією продукції або товарів, вироблених у господарствах учасників групи;

нерухоме майно або його частини, що використовуються для безоплатної статутної суспільно корисної діяльності суспільно корисними організаціями;

земля та будівлі (або їх частини), що належать громаді, за винятком тих, що використовуються для підприємницької діяльності або належать підрозділам державного фінансового сектору чи іншим особам, крім громади;

будівлі та споруди (або їх частини), а також зайняті під ними землі, які використовуються фермерським кооперативом або об'єднанням фермерських кооперативів.

Від податку на нерухоме майно також звільняються:

університети, науково-дослідні інститути, наукові інститути та підрозділи Польської академії наук, державні й недержавні навчальні заклади, дитячі садки, дитячі клуби, заклади професійної і соціальної реабілітації та працевлаштування інвалідів, Центр Лукасевича та інститути дослідницької мережі Лукасевича, Центр діалогу ім. Юліуша Мерошевського, за винятком землі, будівель, споруд або їх частин, що використовуються для підприємницької діяльності.

Податкові пільги та звільнення від сплати місцевих податків і зборів можуть встановлюватися також спеціальними законами.

Румунія	податок на будівлі і будівництво
<i>місцеві податки</i>	земельний податок

Розрахунок податку на будівлі і будівництво та земельного податку

Податкова вартість житлової будівлі визначається множенням її забудованої площі (в м²) на відповідну ставку, зазначену в Податковому кодексі¹⁵, залежно від типу будівлі та її місця розташування. Оподатковувана площа включає всі поверхи будівлі, балкони, лоджії, підвали та горища, за винятком площ, що не використовуються як житло, а також сходи і відкриті тераси. Якщо зовнішні розміри будівлі неможливо виміряти, площа визначається множенням корисної площі на коефіцієнт коригування, встановлений Податковим кодексом.

Для нежитлових приміщень у власності фізичних осіб вартість будівлі може визначатися за допомогою:

звіту про оцінку, складеного уповноваженим оцінювачем за останні 5 років;

остаточної вартості будівельних робіт для нових будівель, побудованих за останні 5 років;

вартості, що впливає з акта про передачу права власності для будівель, придбаних за останні 5 років.

Якщо вартість будівлі не визначена, застосовується ставка 2 % від податкової вартості житлової будівлі, визначеної за загальними правилами.

Для будівель у власності юридичних осіб податкова вартість визначається на підставі:

останньої зареєстрованої вартості у звітах фіскального органу;

звіту про оцінку, складеного уповноваженим оцінювачем;

остаточної вартості будівельних робіт для нових будівель;

вартості згідно з актом передачі права власності.

Податкова вартість будівлі оновлюється раз на 5 років на підставі звіту про оцінку, складеного уповноваженим оцінювачем. Якщо вартість не оновлюється протягом 5 років, ставка податку складає 5 %. Податкова різниця між фактичною та належною оцінкою збільшує заборгованість платника.

Земельний податок встановлюється щорічно з урахуванням площі землі, рангу населеного пункту, де вона розташована, а також категорії її використання згідно з класифікацією місцевої ради. Розмір податку визначається відповідно до положень Податкового кодексу.

Податкові пільги та податкові знижки

Податок на будівлю / будівництво не сплачується для:

будівель, що перебувають у власності держави або адміністративно-територіальних одиниць, за винятком приміщень, які використовуються для господарської чи рекреаційної діяльності, або передані в концесію, оренду, управління чи користування;

¹⁵ Legea nr. 227/2015 privind Codul fiscal ultima actualizare: Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 123/2024: ANAF. URL: https://static.anaf.ro/static/10/Anaf/legislatie/Cod_fiscal_norme_2023.htm

будівель, що належать фондам, створеним для забезпечення утримання та розвитку закладів національної культури, а також для підтримки гуманітарних, соціальних і культурних заходів;

будівель, які є місцями виконання релігійних обрядів і належать офіційно визнаним релігійним організаціям або об'єднанням, а також парафіяльних будинків (за винятком приміщень, що використовуються для господарської діяльності);

будівель і споруд кладовищ та крематоріїв;

будівель державних навчальних закладів та установ, релігійних чи приватних, уповноважених на тимчасову діяльність або акредитованих, за винятком приміщень, що використовуються для господарської прибуткової діяльності (окрім плати за навчання, обслуговування дітей дошкільного віку, учнів або студентів, а також будівель дитячих садків);

будівель окремих міністерств, а також будівель національних спортивних федерацій, Олімпійського та спортивного комітету Румунії, за винятком приміщень, які використовуються для господарської діяльності;

будівель державних і приватних закладів охорони здоров'я, за винятком приміщень, що використовуються для господарської діяльності; кабінетів сімейної медицини, за винятком приміщень, які використовуються для інших видів діяльності, крім сімейної медицини;

будівель в індустріальних парках, науково-технологічних парках, бізнес-інкубаторах відповідно до законодавства про державну допомогу;

будівель гідротехнічних, гідрометричних, гідрометеорологічних, океанографічних, меліораційних та протипаводкових споруд, портів, за винятком приміщень, які використовуються для господарської діяльності;

будівель, які утворюють спільну конструкцію з мостами, акведуками, дамбами, тунелями і використовуються для експлуатації цих споруд, за винятком приміщень, які використовуються для іншої господарської діяльності;

будівель, пов'язаних з інфраструктурою залізниць загального користування або метро;

будівель Румунської академії та її фондів, заснованих Румунською академією, за винятком приміщень, які використовуються для господарської діяльності;

будівель оборонного сектору;

теплиць, оранжерей, розсадників, грибних ферм, зернових, кормових або силосних комор / складів, за винятком приміщень, які використовуються для іншої господарської діяльності;

житла, що є власністю або спільною власністю осіб, які брали участь у військових діях, місіях чи операціях на території або за межами території Румунії, а також їхніх родин та нащадків загиблих;

будівель, що є частиною суспільного культурного надбання держави або перебувають в управлінні Автономної адміністрації «Управління державного протоколу спадщини», за винятком приміщень, які використовуються для господарської діяльності;

будівель, що належать ветеранам війни та їхнім вдовам;

будівель, що використовуються як житло, яке належить особам або їхнім нащадкам, переслідуваним за політичними мотивами в період диктатури, що була встановлена 6 березня 1945 року, депортованим за кордон або ув'язненим;

будівель, що використовуються як житло, яке належить особам із важкими чи серйозними обмеженими можливостями або віднесеним до першої групи інвалідності, їх законним представникам під час надання догляду особам із тяжкою інвалідністю або особам першої групи інвалідності;

будівель, які належать організаціям національних меншин Румунії із громадським статусом, а також тим, що орендуються, передані в концесію або отримані під управління чи користування від державної установи, за винятком приміщень, які використовуються для господарської діяльності;

будівель, призначених для надання послуг апостилювання та легалізації, зберігання та управління архівами, Національним центром адміністрування національних нотаріальних реєстрів;

будівель підприємств соціального захисту;

пам'яток історії, архітектури чи археології, незалежно від власника права власності чи управління, за винятком приміщень, які використовуються для господарської діяльності;

будівель, що перебувають у власності або управлінні організацій профспілок, за винятком приміщень, які використовуються для господарської діяльності або відпочинку.

Місцеві ради можуть приймати рішення про звільнення або зменшення податку на будівлю / будівництво для інших категорій будівель, визначених Податковим кодексом, зокрема:

нових або реконструйованих житлових будинків, для яких власники за власний кошт проводять роботи з підвищення енергетичної ефективності, установлення систем виробництва електроенергії з фотоелектричних джерел або для сертифікованих екологічних систем для збору та очищення стічних вод;

будівель, постраждалих від стихійного лиха, на строк до 5 років, починаючи з 1 січня року, в якому сталася подія;

житла у власності чи співвласності осіб, чії місячні доходи нижчі за мінімальну валову зарплату в державі або які отримують тільки допомогу по безробіттю чи соціальну допомогу.

Місцеві ради можуть також приймати рішення про надання процентного зниження податку для:

донорів крові;

осіб з обмеженими можливостями.

Податок на будівлі, що належать фізичним та юридичним особам, які використовуються для надання туристичних послуг, зменшується на 50 % протягом календарного року.

Звільняються від сплати земельного податку:

категорії суб'єктів, аналогічні тим, які звільнені від сплати податку на будівлі / будівництво;

земельні ділянки лісового фонду (окрім земель загальнодержавної власності), на яких не проводиться виробництво деревини, а також ті, що містять дерева віком до 20 років.

Місцеві ради можуть приймати рішення про звільнення або зменшення земельного податку на підставах, передбачених Податковим кодексом, зокрема щодо:

земель неприбуткових організацій, які використовуються виключно для неприбуткової діяльності;

земель, що постраждали від стихійного лиха, на строк до 5 років;

земель, що перебувають у власності суб'єктів господарювання, за умови надання їм державної допомоги згідно із законодавством;

земель за межами села, що розташовані в місцях археологічних розкопок і використовуються для пасовища;

незабудованих земель, що мають статус пам'ятки історії та охороняються;

земель, що знаходяться в охоронних зонах пам'яток історії та в заповідних зонах.

Податок на земельні ділянки, що перебувають у власності фізичних та юридичних осіб і використовуються для надання сезонних туристичних послуг, зменшується на 50 % за умови, що термін їх використання не перевищує 6 місяців на рік.

Словаччина	податок на будівлі
-------------------	--------------------

місцеві податки

земельний податок

податок на квартири та нежитлові приміщення в багатоквартирних будинках

Розрахунок податку

Земельний податок обчислюється як добуток бази оподаткування та річної ставки земельного податку відповідно до статей 7 і 8 Закону № 582/2004 про місцеві податки та збори¹⁶.

База оподаткування для орних земель, хмільників, виноградників, фруктових садів та багаторічних луків, а також для інших земель, що використовуються в сільському та лісовому господарстві, і визначається як добуток площі земельної ділянки (у м²) та вартості землі за 1 м² згідно з Додатком № 1 до Закону № 582/2004. Податковий адміністратор може встановити загальнообов'язкову норму для вартості землі, яка не повинна перевищувати 50 % вартості, визначеної в Додатку № 1. Якщо платник не підтвердить експертним висновком дійсну вартість землі, застосовується встановлена норма.

База оподаткування для інших земельних ділянок обчислюється через добуток площі ділянки (у м²) та відповідної вартості землі за 1 м² згідно з Додатком № 2 до Закону № 582/2004. Вартість залежить від кількості мешканців населеного пункту. Якщо платник податку не підтвердить вартість землі експертним висновком, податковий адміністратор може визначити нову вартість, обираючи найвищу з оцінок.

База оподаткування для лісових земель, риборозплідників та інших водних об'єктів, що використовуються в господарських цілях, обчислюється

¹⁶ Local Taxes and Local Fee for municipal Waste and Minor Construction Waste Act No. 582/2004 Coll. URL: <https://www.mfsr.sk/en/taxes-customs-accounting/direct-taxes/local-taxes/local-taxes-local-fee-municipal-waste-minor-construction-waste-act-582/2004-coll/>

через добуток площі землі (у м²) та вартості землі за 1 м² згідно з чинними нормативними актами. Якщо платник не підтвердить дійсну вартість землі, застосовується вартість, визначена загальнообов'язковою постановою.

Натомість, податок на будівлі обчислюється як добуток бази оподаткування (ст. 11 Закону № 582/2004) і річної ставки податку (ст. 12 Закону № 582/2004).

Для багатоповерхових будівель податок розраховується як добуток бази оподаткування та річної ставки податку, плюс добуток кількості додаткових поверхів і надбавки за поверх. Надбавка за поверх визначається податковим адміністратором у загальнообов'язковій постанові, з урахуванням місцевих обставин, і не може перевищувати 0,33 євро за кожен поверх, окрім цокольного. Перший поверх не враховується при підрахунку додаткових поверхів.

Якщо будівля використовується для кількох цілей, які підпадають під різні ставки податку та надбавки за поверх, податок обчислюється як сума пропорційних частин. Пропорційна частина розраховується як добуток площі будівлі та ставки податку, що відповідає кожній цілі використання, плюс добуток кількості додаткових поверхів і надбавки за поверх.

Податок на квартири та нежитлові приміщення в багатоквартирних будинках обчислюється як добуток бази оподаткування (ст. 15 Закону № 582/2004) і річної ставки податку (ст. 16 Закону № 582/2004).

Податкові пільги та податкові знижки

Звільняються від податку на нерухомість:

земля, будівлі, квартири та нежитлові приміщення, що належать муніципалітетам, а також у міських округах Братислави та Кошице;

земля та будівлі, що належать іншій державі і використовуються фізичними особами, які користуються привілеями та імунітетами за міжнародним правом;

земля та будівлі, що належать зареєстрованим церквам і релігійним громадам, якщо використовуються для освітніх або релігійних цілей тощо;

земля та будівлі, що належать державним університетам або науково-дослідним установам і використовуються для навчання або наукових досліджень;

земля та будівлі, що належать державі або самоврядним регіонам і використовуються для освітніх закладів (школи, університети);

земля, що використовується як загальнодоступні парки, а також земля, що належить Словацькому Червоному Хресту.

Можливі зниження або звільнення від податку для:

земель, що належать організаціям, діяльність яких не передбачає ведення підприємницької діяльності;

земель, що використовуються як кладовища, колумбарії, двори для розвіювання праху, санітарно-захисні зони або охоронні території;

земель, що перебувають у власності фізичних осіб у скрутному становищі або старше 62 років;

земель, що використовуються самозайнятими фермерами для сільськогосподарського виробництва;

земель, які функціонально пов'язані зі спорудами для громадського транспорту або соціальних потреб.

Звільнено від податку на будівлі та квартири:

будівлі і квартири, що належать організаціям, діяльність яких не передбачає ведення підприємницької діяльності;

будівлі, що використовуються для шкіл, медичних закладів, реабілітаційних центрів, музеїв, спортивних споруд тощо;

житлові будівлі для громадян у скрутному становищі, осіб з інвалідністю або фізичних осіб старше 62 років;

споруди для сільськогосподарського виробництва, теплиць або водогосподарських споруд.

Якщо платник податку має право на кілька пільг, застосовуються найбільш вигідні для платника умови.

Висновки.

Виважена податкова політика справляння податку на майно мінімізує економічні викривлення, одночасно забезпечуючи справедливість та ефективність. Справляння податку на нерухомість у державах-членах ЄС (наприкладі Болгарії, Естонії, Латвії, Литви, Польщі, Румунії та Словаччини) має як спільні риси, так і певні відмінності. Регулярний податок на нерухомість є місцевим податком, який адмініструється місцевими органами влади. Місцеві органи наділені правом коригувати ставки податку в межах, визначених законом, та впроваджувати звільнення від сплати податку з урахуванням місцевих особливостей. Так, законодавство Латвії визначає принципи, якими місцеві органи повинні керуватися при встановленні податкових пільг щодо нерухомого майна.

Загалом від оподаткування звільняється нерухоме майно дипломатичних і консульських представництв на засадах взаємності, а також об'єкти природоохоронного та культурного призначення. Звільняються також державне та комунальне майно, яке використовується установами, що фінансуються з державного або місцевих бюджетів. Податкові пільги, як правило, поширюються на неприбуткові установи та організації, наукові, науково-дослідні, освітні, релігійні, медичні та культурні заклади, а також на соціально-незахищені верстви населення. Знижки на податок передбачені для майна, яке є основним місцем проживання.

У Болгарії від податку на будівлі звільняються будівлі, що відповідають вимогам енергоефективності, що сприяє розв'язанню глобальної проблеми зміни клімату та переходу до кліматично нейтральної економіки. Водночас підвищена ставка податку застосовується до будівель, які завдають шкоди навколишньому середовищу, руйнуються або становлять загрозу для безпеки людей, а також до необроблених земель сільськогосподарського призначення, на яких відсутні встановлені нормативними актами обмеження щодо ведення сільськогосподарської діяльності.

Податок на нерухоме майно базується на оцінці вартості нерухомості з урахуванням її індивідуальних характеристик, типу власності, місця розташування, цільового призначення, інфраструктури, площі тощо. Вартість нерухомості визначається або з використанням коригуючих коефіцієнтів (з регулярним переглядом), або на підставі регулярної масової оцінки, проведеної суб'єктами оціночної діяльності. Це передбачає оновлення бази оподаткування відповідно до поточної ринкової вартості нерухомості за єдиною методологією з

використанням автоматизованих технологій аналізу та оцінки даних, зібраних у кадастрі нерухомого майна, без необхідності огляду об'єкта на місці. Разом із тим, законодавство Естонії та Литви передбачає захисні механізми, які обмежують значне підвищення податку після проведення регулярної переоцінки нерухомого майна.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

**Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*